Naš nacionalizam

"Naši pogledi" svezak 3. - Naš nacionalizam, Zagreb, 1944.

Izdaje povjereničtvo za odgoj i promičbu u postrojničtvu

Glavni urednik: prof. Danijel Crljen

/ https://shp.ueuo.com /

KAKO TREBA SHVATITI NACIONALIZAM

Iz samog pojma nacionalizma proizlazi i njegovo temeljno obilježje, a to je briga i ljubav za narod (naciju), i to samo za jedan narod, samo za svoj narod. Prema tome u praksi i ne postoji nacionalizam, nego nacionalizmi, jer svaki osviešten i kulturan narod ima svoj vlastiti nacionalizam, koji je, uzevši dosljedno, zapravo jedino njemu od koristi. Dakle primjena ne poznaje nekakav obćeniti nacionalizam, koji bi bio upotrebljiv i koristan za sve narode bez razlike. Takav obćevaljani nacionalizam može postojati tek u teoriji, kao ideja, kao skup svojstava i oznaka, koje su svim nacionalizmima zajedničke.

Gdjekada se zaboravlja na ovo razlikovanje. A nije ono nevažno. Baš naprotiv, nejasno pojmovanje nacionalizma kao, u primjeni, nečega, što u svakome pojedinačnom slučaju pripada samo jednom narodu, može vrlo lako dovesti do dviju nepoželjnih i nekulturnih krajnosti: do internacionalizma kao protupojma i negacije nacionalizma, ili do šovinizma kao njegove zloupotrebe u smislu pobijanja životnih, poviestnih i teritorialnih prava, drugih naroda.

Za nas Hrvate sve je ovo od osobite važnosti. Jer mi smo stoljećima trpjeli od neuviđavnosti drugih naroda, i to ne samo velikih, nego i takvih, koji brojčano niti kako drugojačije uobće nijesu prelazili naše snage. Oni su samo bili spretniji, drzkiji i neuzporedivo manje pošteni od nas. Mi smo na svoju štetu upoznali mađžarski, austrijski, talijanski i, posebno, srbski šovinizam. Mi smo upoznali vjerski fanatizam Turaka, koji uostalom nije bio ni bez nacionalno-šovinističke primjese.

Sva ta nastojanja nama susjednih naroda, išla su više ili manje sviestno za našim uništenjem. Zato, što je hrvatska zemlja liepa, plodna i bogata, zato, što ima - barem sa stanovišta zavojevačke politike - idealan geopolitički položaj, koji sam po sebi obećaje predominaciju na Balkanu, konačno zato, što bi se s obzirom na relativno riedku naseljenost amo izvrstno mogao prebaciti višak vlastitog pučanstva - zato su stranci težili za tim, da Hrvatske nestane. Oni su svoja susjedska prava i dužnosti eto tako shvatili i, s tim u vezi, preoblikovali su svoj nacionalizam postepeno u šovinizam.

Onda je suvremeno družtvovno-političko zbivanje, najviše pod utjecajem Židova, donielo i drugo zlo internacionalizam. Prvi su mu propagatori bili slobodno zidarstvo i demokracija (jedno i drugo zakonita djeca židovskog duha), a iz njihove je kombinacije proizašao marksizam sa svim svojim preoblikovanjima: socializmom, komunizmom i boljševizmom. Marksizam je ubrzo postao i politička sila (najizrazitije u Sovjetskom Savezu) i pretvorio se u borbeni/agresivni internacionalizam.

Slučaj Rusije, osobito pošto je ona u lipnju 1941. zagazila u rat, dokazuje bjelodano, da i internacionalizam umije biti zavojevački, osobito ako je, kao što je to slučaj s ruskim boljševizmom, u tom smislu još i nasljedno obterećen. (Carska je Rusija naime bila i te kako imperialistička. Zbog toga i jest vodila neprestane ratove, da se na kraju uplete i u Prvi svjetski rat, gdje je konačno izgubila i glavu). Komunistički samodržci nesretne ruske zemlje, u isto vrieme dok su po svem svietu preko svojih agenata propoviedali mirotvorstvo, od prvog se časa svojega konačnog dolazka na vlast nijesu ničim drugim ni bavili osim naoružavanjem kao posljednjim i najjačim argumentom u pripremanju svjetske revolucije.

Odkad boljševička Rusija ratuje, mi u Hrvatskoj osjećamo pojačan pritisak sa strane njezinih plaćeničkih četa, t. zv. partizana. Tako nam se, i preko naše volje, ali u posljednjem redu ipak za našu korist, pružila prilika, da poslije šovinizma okolnih naroda, kojega su nam toliko dali okusiti, osjetimo sada i učinak djelatnosti zavojevačkog internacionalizma.

Sve nas to, ako prosuđujemo triezno i rodoljubno, vraća nacionalizmu, i to onome pravome, izpravno shvaćenom. U našem slučaju je to hrvatski nacionalizam. Kažem hrvatski, jer nacionalizam, koji ne bi nosio tog atributa, bio bi za nas Hrvate neupotrebljiv, pored toga, što bi bio i u sebi protuslovan. U biti je naime izpravna nacionalizma, da traži i zaštićuje probitke samo jednog naroda, samo svoga vlastitog. On dakle niče u sredini toga naroda, razvija se pod njegovim podnebljem i crpe snagu iz njegovih životnih sokova.

Po tome je za nas neupotrebljiv i fašizam i svaki drugi oblik nacionalizma ostalih europskih naroda, jer svi oni nose u sebi nešto specifično za taj dotični narod, po čemu nuždno dolaze u stanovit sukob s tuđim

nacionalizmima. Ne znači to ipak, da ne može postojati međusobna suradnja i da nije dopušteno od stranog nacionalizma preuzeti ono, što je dobro i napredno i što se u duhu obće izmjene kulturnih dobara dade posve prilagoditi vlastitome narodnom biću. Ali to preuzimanje ne smije nipošto biti jednostavno oponašanje; ne smije na kraju iz toga izpasti takva prerađevina, koja nosi sudbinu svih surogata: da su i onda, kad su najuspjeliji, ipak samo - nadomjestci.

Treba posebno naglasiti, da zdravi, a to će reći etičkom sadržinom izpunjeni nacionalizam izključuje m r ž nj u na druge narode. Mržnja uviek deformira i sigurna je klica sukoba. Ona je bitni sastojak šovinizma, ali nacionalizam je ne poznaje. Njegov je zadatak zaštita i moralnih i političkih probitaka naroda, a mržnja na druge narode - odnosno sukob, koji se neminovno iz nje rađa - škodi u najvećoj mjeri i jednim i drugim probitcima.

Nacionalizam treba shvatiti jedino kao službu svome narodu. A njemu služi samo onaj, tko je počeo s osobnim poštenjem, nastavio s dubokim i nepokolebljivim nacionalnim osvjedočenjem, a svršio s neograničenom požrtvovnošću. To je tek podpun čovjek, podpun Hrvat i zato podpun nacionalist. Ništa se drugo od njega ne traži. Osobno pošteni, nacionalno osvjedočeni i istinski požrtvovni ljudi rodoljubi su *par excellence*. Samo oni čine usluge Državi i narodu, samo oni ih mogu spasiti.

Prirodno je i logično, da nacionalizam uključuje ponos. Nacionalist je ponosan na svoj narod, na njegovu poviest, izpunjenu bezbrojnim primjerima junačtva i plemenitosti. Ponosan je na duševne sposobnosti svog naroda, na njegovu bogatu tradiciju i visoku samoniklu kulturu. Izpunjen do zadnjeg atoma svog bića tim ponosom, nacionalist prezire sve nizko i čovjeka nedostojno, u prvom redu izdajstvo i kukavštinu, a suprotstavlja se bezodvlačno i podpuno svakom ugrožavanju probitaka i obstanka svog naroda i svoje Države, bez obzira na to, dolazi li ono iznutra ili izvana. Naš nacionalizam je neprestano predavanje svega sebe i svojih sila dobru narodne zajednice. On prema tome zazire od tuđinštine i tuđinaca, jer ti dobra ne nose. S njima se mogu uzpostavljati i najbolji odnosi, koji se čak nazivlju prijateljstvom i savezničtvom, no oni su samo

dotle takvi, dok svatko može i smije ostati i doista i ostaje neograničen gospodar u svom domu.

Tko god nacionalizam drugačije shvaća, krivo ga shvaća. Tko drugojačijim prikazuje hrvatski nacionalizam, kleveće ga. Mi nijesmo šoveni, ali isto tako nijesmo ni internacionalci. Mi smo Hrvati. Naše želje i naši zahtjevi počinju i prestaju s Hrvatskom, integralnom, slobodnom i samo našom Nezavisnom Državom Hrvatskom.

POVIESTNI RAZVOJ NAŠEG NACIONALIZMA

Rekli smo: nacionalizam je ideologija, kojoj je cilj promicati i čuvati probitke naroda, i to ne svih naroda uobće, nego samo jednog naroda. Prema tome, nacionalizam nosi u sebi značajke i n d i v i d u a l i z m a, a ne kolektivizma i, drugo, neke vrsti nacionalnog egoizma, budući da se uviek odnosi samo na jedan narod individualno i na njegove vlastite probitke. On te probitke jednog naroda stavlja iznad probitaka svih drugih naroda. To je važno i značajno za nacionalizam.

Po svojoj naravi nacionalizam može biti: idealistički, merkantilistički i imperialistički. Već samim nazivom dovoljno se kazuje, što to znači. Ne može se bez daljnjega jednom Englezu odreći, da je englezki nacionalist, ili jednom Talijanu, da je talijanski nacionalist. Ali ona vizija "*Imperium Romanum*", koja je Talijanima lebdjela pred očima, učinila je njihov nacionalizam imperialističkim. Isto tako može se i mora reći za englezki nacionalizam (*British Commonwealth!*), koji je povrh toga još i merkantilistički, jer počinje i svršava kod trgovačkih probitaka.

Merkantilistički i imperialistički oblici nacionalizma su dakle spojivi i oni se međusobno ne izključuju, Kao što imamo baš slučaj kod Engleza, ali idealistički nacionalizam je nespojiv s ona druga dva oblika nacionalizma. Idealistički nacionalizam jest pravi, nedegenerirani oblik nacionalizma. Nije inače ni potrebno posebno spominjati, da je naš hrvatski nacionalizam izrazito idealistički, jer ide samo za obranom i veličinom hrvatske nacije, za njezinim duhovnim i materialnim napredkom bez traženja trgovačkih probitaka i postavljanja bilo kakvih zahtjeva na tuđe

narodnostno ili državno područje. Budimo si duboko sviestni te istine. Budimo na nju ponosni i pred svakim je naglasujmo i iztičimo!

Kad su se narodi stali formirati, kad je Evropa počela živjeti narodno, a ne više plemenski, ili samo državno, bez narodnog života (uzmimo za primjer državu Karla Velikoga ili Karla V.: ti su ogromni kompleksi zemlje živjeli samo državnim, a ne narodnim životom), u tome momentu, kad se počelo živjeti narodnim životom, stao se buditi nacionalizam. Najprije je sviest ljudi bila usredotočena na zemlju, na grudu, gdje su se rodili, gdje su se rodili njihovi pređi, oni su najprije voljeli svoj dom i iz te ljubavi prema domu razvija se domoljublje - patriotizam. A tek kasnije, kad se evropska misao sve dalje i dalje razvijala, došli su ljudi do spoznaje, da dom bez naroda ne znači ništa i, prema tome, da je narod prije doma. Od tada počinje da se budi i da jača i sazrieva ljubav prema narodu, prema naciji, i to je onda nacionalizam. Kada je nacionalizam u Evropi dovršen, to se ne može točno kazati, iako se uzima, da moderni oblik nacionalizma počinje tamo krajem XVIII. ili početkom XIX. stoljeća. Mnogi vole nadnevak Francuzke revolucije uzeti kao početak modernog evropskog nacionalizma. To je možda točno za francuzki narod, ili koji drugi, ali ne vriedi jednako za sve evropske narode.

Vriedno je ovdje iztaknuti, da razvoj nacionalizma stoji u obrnutom razmjeru s povoljnošću političkih prilika u nekoj zemlji, što su naime političke prilike nepovoljnije, to su povoljniji uslovi za razvoj nacionalne misli i obratno, što je neki narod živio u povoljnijim političkim prilikama, to se kasnije kod njega razvila nacionalna misao.

Ovo je veoma lako razumjeti. Narod, koji je neprestano stajao pod pritiskom, počeo se malo po malo osjećati jedinstvenim, počeo je disati jednim te istim duhom, misliti jednom te istom mišlju, a kad misli u svega naroda budu jedne, onda je tu čas, da nacionalna misao procvate i dođe u snagu. Ovo sam spomenuo zato, jer treba znati, da hrvatski nacionalizam relativno ranije nastaje nego nacionalizmi ostalih evropskih naroda. Tragove toga hrvatskog nacionalizma možemo zabilježiti već u XV. stoljeću, t. j. od onoga momenta, odkako je sa svih strana nastala koncentrirana navala na hrvatsko narodno područje i na hrvatske

narodne probitke. Tu je s jedne strane provala Osmanlija, tu opet s druge strane doseljenje Srba na hrvatsko narodno područje, što i jedno, i drugo pada u XV. stoljeće. A od toga vremena je sve agresivnija i politika Austrije i Madžarske prema Hrvatskoj. Dakle, Hrvatska je obkoljena sa svih strana, prema njoj su uperene antinacionalne, antihrvatske struje, koje narodne redove u Hrvatskoj sve više zbijaju, tako, te sada Hrvatska biva primorana da se osjeti jednom te istom zajednicom.

Sjeverni hrvatski krajevi primorani su osjetiti, da su južni krajevi Hrvatske isto što i oni, da su oni zaštita tih sjevernih krajeva, a isto tako južni krajevi osjećaju, da su sjeverni krajevi njihova dopuna i zaštita. Primorani su osjetiti, da onog momenta, kada ne bi bilo sjeverne Hrvatske, ne bi bilo ni južne i obratno. I zato je poznati ban Petar Erdody (XVI. st.), vodeći borbu protiv Turaka, često puta izjavio: "Mene srdce vuče u Bosnu". To su doslovce bile njegove rieči, a rekao ih je, jer je znao, da tamo stoje predstraže, avantgarda hrvatstva, napadnutog s iztoka. A koliko se Hrvatska imala i na sjevernoj i zapadnoj granici boriti za svoj obstanak, i to je također poznato. Baš iz te činjenice, da je Hrvatska bila obkoljena sa svih strana i da nije bilo izlaza, došlo je do zbijanja hrvatskih narodnih redova. Ljudi su se najprvo prostorno jedni drugima približili, a tako je došlo do zbliženja misli, do koordinacije misli i konačno jedinstvenosti misli.

Hrvatski nacionalizam dakle zahvaljuje svoj rani postanak prije svega činjenici težkih političkih prilika u Hrvatskoj. Tragove tome hrvatskom nacionalizmu nalazimo i kod dubrovačko-dalmatinskih pisaca XVI. i XVII. stoljeća: Marulića, Zoranića, Gundulića i ostalih. Zatim osobito kod hrvatskih velikaških porodica, u prvom redu kod Zrinskih i Frankopana.

Treba se samo sjetiti "Sirene Jadranskog mora", onoga spjeva, što ga je Petar Zrinjski preveo s madžarskog jezika, a na madžarskom jeziku je taj spjev izpjevao njegov brat Nikola, koji je poginuo u Kuršanečkom lugu kod Čakovca. Oni dielovi, što ih je Petar sam uplitao unutra u gotov spjev svoga brata, karakteristični su za njegov nacionalni stav. To su u biti one iste misli, koje će kasnije, u modernom i dovršenom obliku, iznieti Starčević.

Spominjem to zbog toga, da podkriepim tvrdnju, da se u Hrvatskoj nacionalizam veoma rano počinje razvijati. Spomenuti pisci i ostali narodni radnici i prvaci svakako su predteče hrvatskog nacionalizma, koji će se začeti u XV. stoljeću, kad su iz sukoba s Osmanlijama nastale borbe za biti i ne biti, ne samo za hrvatske zemlje, koje su postajale sve manje i manje (do *reliquiae reliquiarum*), nego i za narodnost, koju su sve viša ugrožavali Turci, Madžari, Austrijanci, Talijani i Srbi. Prilike su bile one, koje su počele prve formirati hrvatski nacionalizam, a prvi, koji je na neki način formulirao taj nacionalizam, bio je Pavao RitterVitezović, sa svojom svehrvatskom idejom, idejom o "velikoj Hrvatskoj".

Ritter-Vitezović, koji živi u drugoj polovici XVII. do početka XVIII. stoljeća, u svojem djelu "*Responsio ad postulata*", namienjenom za informaciju grofa Marsiglia, koje je nastalo nakon karlovačkog mira 1699. godine, a jednako i kasnije u djelu "*Croatia rediviva*", što znači "Oživjela Hrvatska", zastupa misao, da su Slovenci i Srbi zapravo Hrvati.

On naime proteže Hrvatskoj ime na pet oblasti i to: Primorsku, od Raše do Skadra i na otocima od Cresa do Lastova, Zagorsku, Međurječnu ili Posavsku Hrvatsku, te Ovostranu, koja obuhvaća Istru i Kranjsku, i Onostranu Hrvatsku, koja obuhvaća Srbiju. To je tek za Vitezovića čitava Hrvatska, ili kako on kaže: "*Tota Croatia*" - "*Croatia magna*".

U djelu "*Croatia rediviva*" nazivlje Ritter-Vitezović Istru s Kranjskom "Planinska Hrvatska" (*Croatia Alpestris*), a Srbiju s Raškom zove "Crvena Hrvatska" (*Croatia Rubra*), kojoj ovdje dodaje još i Macedoniju, te Traciju i Bugarsku. Govoreći o "Bieloj Hrvatskoj" polazi tako daleko, da pod hrvatsko ime stavlja sve ostale slavenske narode: Čehe, Poljake, Slovake i Ruse. Njegova zabluda međutim donosi tu naučnu korist, da je i nesviestno ukazao na onaj put, kojim su se Hrvati doselili u ovu domovinu, a koji ide tamo od Perzijskog zaliva preko Azovskog mora i krajeva između Visle i Karpata ovamo u današnju Hrvatsku između Jadrana i Drine. S druge strane potaknuo je još uviek neriešeno pitanje Crvene Hrvatske.

Smioni duh Rittera-Vitezovića išao je predaleko i posljedci njegova iztraživanja su u očima današnje znanosti dobrim dielom krivi. Ali je

velika i pažnje vriedna činjenica, da je Ritter-Vitezović prvi nastojao naučno utemeljiti i opravdati hrvatsku nacionalnu misao i da joj je on prvi dao zamah i obseg. On je prvi unio dinamiku u hrvatsku nacionalnu misao. Zato njega spominjemo posebice, kao jednog od onih, koji među prvima sudjeluju na formiranju hrvatskog nacionalizma.

Tek Otac Domovine, dr. Ante Starčević, dat će pun i moderan oblik tom nacionalizmu. Kod Starčevića on dobiva svoju fizionomiju, svoj izgled. Od ideja, nejasnih i maglovitih, što su ih hrvatski veliki ljudi nosili kroz. stoljeća u duši, on je, prošavši kroz retortu Starčevićeva duha, postao ideologija, jasna, čvrsta i dovršena. Ovdje treba napomenuti i glasoviti govor Starčevića, kojega je izrekao u lipnju 1861. godine, kojom zgodom je po prvi puta iznio gotov program hrvatskog nacionalizma i ujedno rekao njegove posljednje rieči. Poslije Starčevića nije nitko više imao što dodati ili oduzeti zgradi hrvatskog nacionalizma, kako ju je on izgradio na poviesti i životu hrvatskog naroda.

Iza njega dolazi dr. Milan Šufflay, da razradi filozofiju hrvatskog nacionalizma, ali ne da je tek postavi. To je već učinio Starčević, ili točnije: to je hrvatska nacionalna misao u svojem razvojnom toku učinila sama, pošto je toliko sazrela, da ju je Starčević mogao riečima formirati, a Šufflay zaodjeti u filozofsko ruho.

Od neizmjerne je važnosti Šufflayevo djelo. Nije bilo lako i jednostavno uočiti filozofiju hrvatskog nacionalizma, iako je ona bila tu, a nacionalizam bez svoje filozofije samo je pseudonacionalizam. On nema unutarnju duhovnu snagu, nego počiva samo na izvanjskim efektima i jednog dana ruši se u prah.

U svojim djelima: "Hrvatska i zadnja pregnuća Iztočnog Imperija", zatim "Kulturne struje na Jadranu", te "Značajke Hrvatske nacije", "Narodno pamćenje", "Hrvatska krv i zemlja" itd. iznio je Šufflay smisao hrvatskog hrvatskog naroda, hrvatske zemlje i hrvatske borbe, te definirao naše *narodno jastvo*. On govori iz činjenica i kaže tko smo zapravo mi Hrvati i koja je zapravo naša uloga. On osobito podvlači graničarstvo hrvatskog naroda, činjenicu, da se mi tu nalazimo na granici Evrope i evropske uljudbe, da se nalazimo tamo, gdje je pukao jaz između dva svieta,

između iztoka i zapada, da se nalazimo na mrtvoj straži evropske misli i evropske uljudbe - a to je zapravo smisao hrvatskog naroda. Iz te činjenice proizlaze sve njegove dužnosti i svi njegovi zadatci, sve njegove vrjednote i sve njegovo značenje. Kada je dakle to učinio Šufflay, bila je gotova i posljednja priprava, da hrvatski nacionalizam, pošto ga je već Pavao Ritter-Vitezović u najgrubljim crtama koncipirao, a Starčević postavio kao ideologiju, od rieči postane djelo.

Taj zadatak je preuzeo na sebe Ustaški pokret. Nije Poglavnik izmislio Ustaštvo. On ga je logički izveo iz činjenice obstanka i volje hrvatskog naroda. Hrvatski narod obstoji zato, jer obstoji i hrvatska misao, a volja hrvatskog naroda očituje se u neprestanoj borbi Hrvata za slobodu i državnu samostalnost. Prema tome, to dvoje je trebalo učiniti: trebalo je osigurati za sva vremena hrvatstvo i trebalo je Hrvatima za sva vremena osigurati slobodu i državu. Poglavnik je to uočio i na tome osnovao i izgradio Ustaški pokret, koji je opet po Poglavniku i po svojim vlastitim snagama donio obnovu hrvatske države. Ustaštvo je prirodna završna faza hrvatskog nacionalizma, koji se rađa iz krvave potrebe hrvatskog naroda da se sam sebi očuva, a po tome da se očuva i za Evropu. Poglavnik je onaj, koji je mirnu energiju hrvatskog nacionalizma pretvorio u kinetičku. Bez Poglavnika hrvatska nacionalna misao, koja je bila stoljećima u defenzivi, još dugo ne bi prešla u ofenzivu, a najvjerojatnije je, da bi doživjela uobće svoju katastrofu.

Ustaštvo je nacionalno-politički svjetovni nazor. Ono je produktivni i ofenzivni oblik hrvatskog nacionalizma. Njegov je zadatak:

1. Braniti i čuvati hrvatsku narodnost i to u slobodi i državnosti, jer je to jedino najsigurniji i najpodpuniji oblik, u kojem se hrvatska narodnost može sačuvati i obraniti. Taj zadatak Ustaštva, to je njegova nacionalno-politička dužnost.

2. Zadatak je ustaštva uzpostaviti jednakost rada i plaće, jednakost prava i dužnosti. Taj zadatak je d r u ž t vo v n a dužnost Ustaštva, i konačno

3. Zadatak je ustaštva sačuvati vjerske i moralne tradicije hrvatskog naroda. Taj zadatak je etička dužnost Ustaštva. Sve te tri dužnosti

neposredno i logički proizlaze iz činjenice, da je Ustaštvo nacionalizam, jer jedna se nacija ne može spasiti, ako ne počiva na čvrstim temeljima etike, družtvovne jednakosti i narodne sviesti. Ako hoćemo spasiti hrvatsku naciju, ako hoćemo spasiti brvatsku Državu, ako hoćemo postupati nacionalistički, onda moramo sačuvati hrvatskom narodu njegovu baštinu, njegovu etiku, moramo u hrvatskom narodu ojačati i konzervirati njegovu živu narodnu sviest, da je narod, hrvatski narod, a da nije ovaj ili onaj narod, i konačno moramo mu donieti družtvovnu pravdu. Ako to troje ne ostvarimo, ili ćemo jednog dana izgubiti hrvatski narod, koji će postati drugi narod, ili ćemo jednog dana dobiti družtvovni prevrat ili moralnu anarhiju, a sve bi to dovelo polako ali sigurno do propasti, do smrti hrvatskog naroda.

Kako vidimo, ovo sve proizlazi jedno iz drugoga. Ne može se i ne smije zamisliti Ustaštvo nego samo kao nacionalno-politički svjetovni nazor. Ustaštvo je sinonim za čisti bezkompromisni hrvatski nacionalizam. Taj nacionalizam nije Ustaštvo izmislilo, nije ga ono prvo donijelo, kao što smo to vidjeli, ali ono ga je do kraja pročistilo, destiliralo i, što je još važnije, ono ga je počelo pretvarati u djelo. Ono je sačuvalo zamisao, da naš nacionalizam treba imati ofenzivni karakter, da treba natrag osvojiti hrvatska državna i narodna područja, jer treba ponovno biti hrvatsko, što je bilo hrvatsko. To su sve tako grandiozne zamisli, i tako velike i težke, da nije čudo, što se mnogi ljudi nisu s tim činjenicama pomirili.

Ustaštvo je nacionalizam, koji ne preza pred konzekvencijama, nego želi da do kraja provede svoje postavljene zadatke. Onaj, koji je Ustaštvo shvatio kao paradiranje i tome slično, iztrgnuo je dušu Ustaštvu, ili ju je barem zaboravio. Mi je ne smijemo zaboraviti! Moramo znati, da je duša Ustaštva čista, kristalna nacionalna hrvatska misao. Mi to moramo sijati u narod, među svoje bližnje, kao sijači dobrog sjemenja. Nije naš probitak, nije u probitku hrvatskog naroda, da se netko vara o tome što je Ustaštvo, a najmanje se smijemo varati mi sami. Ustaštvo nije laka i jednostavna zabava. Ono je obveza i to obveza moralnoga karaktera, koja ima izkupiti sve griehe prošlih stoljeća, sve griehe robovanja kroz osam stoljeća.

Robovanje je naš hrvatski narod bacilo na nizke grane, njegove su posljedice sve negativne pojave, kojih imade tako mnogo u javnom životu i protiv kojih se treba boriti ne samo riečima nego i na terenu. Na terenu treba svakome biti jasno (a to valja prije svega svojim primjerom i svojim radom pokazati), da ono, što je baština robstva i što je robsko, mora biti izkorienjeno, izrezano zahvatom oštrog noža. Ako ostanemo samo nacionalisti, čisti hrvatski nacionalisti, onda ćemo uobće i ostati. Ako vjera, ako *credo* Ustaštva ostane hrvatski nacionalizam, onda će ostati Ustaštvo, a ako ostane Ustaštvo, ostat će i hrvatska država. Odatle vidimo, kako je velika naša zadaća, kako je ogromna naša dužnost. Ako smo mi nacionalisti, a mi to jesmo, mi se ne ćemo bojati toga zadatka, i ne ćemo uzmicati pred tom dužnošću, nego ćemo je izvršiti podpuno i do kraja.

ZAKLJUČNE MISLI

Star je već, ali još uviek zanimljiv paradoks, da ljudi najradije i od svega najprije zaboravljaju ono, što baš nikako ne bi valjalo zaboraviti. Ima naime tako ponekih stvari u životu pojedinaca ili naroda, koje bi trebalo neprestano iznova ponavljati, iz toga jednostavnog razloga, što na njih ne mislimo, a one su ipak važne. Odsudne dapače gdjekada.

Na primjer, pitanje nacionalizma. Svakako ih ima dosta, za koje je ono već riešeno. Na dvojak način riešeno, prema tome, kako se tko orientirao. Jedni ne vide uobće razloga, zašto bismo se i dalje bavili tim pitanjem. Sada su, kažu, na dnevnom redu kudikamo znatnije stvari. Kroji se sudbina Evrope i svieta, a neki bi dokoni htjeli razpravljati o nacionalizmu. Kao da se time može dobiti rat, što ćemo biti, ili što ne ćemo biti nacionalisti.

Ako površno gledamo, sasvim je tako. Ne odlučuju, reklo bi se, uvjerenja, nego topovi i zrakoplovi. A sad je samo ta odluka važna, ta na bojnom polju, dok sve ostale spadaju u drugi red. Kad svrši rat, onda ćemo se sporazumievati o tome, kakvo ćemo lice dati zemlji i mora li ona uobće i imati nekakvo lice. Glavno je, da se živi u miru, sigurnosti i blagostanju. Dakle i opet ono: *Primum vivere, deinde philosophari*.

Ima ovo stanovište mnogo privlačivosti u sebi, ali je ranjavo. Zaboravlja na dvoje. Prvo, na pitanju, da li nacionalizam ili internacionalizam (sa svim konzekvencijama u oba slučaja) zaoštrio se sukob i izbio je rat. I to rat, kakva čovječanstvo još nije upamtilo. Pitanje dakle nije nevažno. A drugo, kaotični red, anarhični poredak - sve je to *contradictio in se*. Znači, da će se ipak, i poslije ovog rata, morati pristupiti stvaranju nekakva reda i poredka među državama i narodima. Pri tome izbor nuždno ne će biti velik: vratit ćemo se na nacionalni ili internacionalni oblik državnog i narodnog života i vladavine.

Što se tiče nas Hrvata, mi smo svojom poviešću i životom, sviešću i voljom pokazali, da smo za nacionalizam. U nas je, istina, bilo svakakvih struja. Bilo je stranaka i skupina, koje su više ili manje otvoreno simpatizirale s internacionalama raznih boja i brojeva. Ali to je uviek imalo pojedinačni karakter. Obično se tu radilo o mišljenju onih odozgo, nekoliko njih, koji su te grupe vodili. Pred svoje birače i pristalice oni se međutim ipak nisu usudili izaći otvoreno. Nisu imali hrabrosti, da pred njima razviju svoj program, koji bi bio anacionalan i protuhrvatski. A sve to zato, jer bi onog časa bili izgubili većinu svojih sljedbenika. Zato bi ih izgubili, jer se hrvatski narod nikada i ni za čiju volju nije odrekao sebe, svog imena i svoje prošlosti, svog prava na samostalan duhovni, politički i državni život!

Čudno je, da to nekima još nije ušlo u sviest. Oni, čini se, zaboravljaju ono osnovno, što daje ton čitavom našemu javnom životu i što je dalo smisao našoj borbi. Ta borba nije bila ni kratka ni laka, da bi je se smjelo omalovažiti. Bila je tako uporna i žilava, toliko je u njoj bilo fanatizma, da je sasvim očigledno, da je nismo zapodjeli zbog čega god. Ipak bi bilo ugodnije živjeti u miru izbjegavajući sve sukobe i trzavice povijanjem šije pred svakim, tko se proglasio našim gospodarom! Ali mi to nismo htjeli. Mi smo Hrvati predpostavili rat miru, jer smo narod, jer smo nacija - jer je nacionalizam naš politički svjetovni nazor.

Zašto se to zaboravlja?

Tvrde poneki, da bi bolje bilo, kad se ne bismo izjavljivali nacionalistima. Bolje bi, dakle, bilo, kad bismo živjeli onako ni sebi ni svomu,

neopredieljeni, bez svoje političke fiziognomije, "neutralni" i "nezainteresirani". Na taj bismo se način mogli bolje kamuflirati i ne bi nas svaki sukob između onih, koji se, zapravo, nas ništa i ne tiču, povukao za sobom. Po tome nas računu onda ni ovaj ratni vrtlog valjda ne bi zahvatio. I još mnogo drugih blagodati imao bi hrvatski narod - samo da je poslušao savjete i koristio se nastojanjima mirotvoraca.

Naivno je sve to! Uobće ima - ili točnije rečeno - bila je tu kod nas jedna politika, koja se nije pokazala ni najmanje doraslom sudbonosnim časovima, što ih upravo proživljujemo. Ona nosi u sebi nešto djetinjasto, neozbiljno - na pokus. Počiva na suviše mladim tradicijama i pozivlje se na sumnjive autoritete. Zato je danas (hvala Bogu!) u temeljitu razsulu.

Zastupnici te petrificirane politike ne dopuštaju misliti, da su oni nacionalisti. To je opasno za njihov ugled u Londonu, Washingtonu, a pomalo i Moskvi, i uvredljivo za njih same. Rekao bih, da to dolazi najviše od nesposobnosti razlikovanja. Oni su pojam nacionaliste (koji pristaje svakom narodu, koji drži do sebe, i svakom pojedincu, što istinski drži do svog naroda: dakle je obćenit) suzili i poistovjetili s pojmom antidemokrate, ili naprosto, po filokomunističkom rječniku, fašiste.

Mi ostali međutim razlikujemo. Mi razlikujemo nacionalistu uobće od hrvatskog nacionaliste, i to oboje od fašiste. Razlikujemo politiku, koja se može voditi, od one, koja se mora voditi, jer je diktira zdrav razum i jer se drugojačije jednostavno ne može. Razlikujemo osobne probitke od obćenarodnih i na osnovi svega toga opredjeljujemo se tako, kako narodu jedino može biti od koristi i kako, u ovom času, jedino ide.

Kraj svega toga nismo oportunisti niti politički vjetrokazi. Naš nacionalizam, kako ga osjeća čitav hrvatski narod, oduviek je idealistički, borben i korjenit. Za nas je to pitanje riešeno na onaj drugi, pozitivan, način. Mi smo nacionalisti, ali hrvatski. Pred našim su očima probitci samo hrvatskog naroda, tek, mi ih ostvarujemo tako, da nikoga drugog pri tome ne oštećujemo. Naučili smo iz primjera vlastite narodne prošlosti, čuli smo od Starčevića, da se i u politici traži poštenje. Takva politika možda najsporije i uz najteže žrtve ide napried, ali ona pred svima ostalim ima tu prednost, da ne može i ne će doživjeti slom!

Naš nacionalizam nije od jučer. On je star koliko je stara i borba za očuvanje hrvatske narodnosti i obnovu hrvatske države. Nije pisan perom po papiru, nego mačem i krvlju. Nije izmišljen, nego doživljen. Organski se razvio iz nas samih, iz narodne duše, iz onoga, što smo htjeli i trebali. Iz vapaja za pravdom se razvio, iz čežnje za slobodom. I zato je naš: ni od koga naučen, ni od koga posuđen. Nikao je i klijao u poštenim i junačkim hrvatskim srdcima, kao što diete klije u utrobi majke. Naš je to, hrvatski nacionalizam.

Malovjerni i izdajice uviek su nam se rugali. Tvrdili su, da je ludo poginuti, ako je moguće nagoditi se. A mi smo, baš naprotiv, tvrdili, da je ludo živjeti, ako se mora robovati i da je častno i potrebno i pametno poginuti, ako se tako izkupljuje sloboda. Posljedak je bio: na njihovoj strani ministarske stolice i druga dobra uhljebljenja, na našoj - vješala i groblja...

Zašto za sebe govorimo: mi? Jer se izjavljujemo za narod, jer smo uz narod, jer smo narod. Sviestno i dragovoljno smo čvrsto izmiešali i povezali sudbine, da se ne zna, koja je čija, da je, upravo, narodna i pojedinačna naša samo jedna jedina, jedna te ista sudbina. Narod to osjeća. On zna, da nisu njegovi oni, koji sazivlju demagožke skupštine, nego oni, koji s njim i za njega misle, za njega rade i za njega se bore. Oni su njegovi, koji žive i umiru za nj.

Vratiše nam se herojska vremena. Takva, u kojima stvaraju velika djela oni, koji su za veliko rođeni. A mnogi smo mi za to rođeni. Jer ovo su dani biede i nevolje. I svaki onaj, tko ih izdrži, tko na svojim ramenima ponese "križ jedne nacije", hrvatske nacije, taj je velikan, div, bez obzira na ime, što ga nosi i pleme iz kojega je nikao.

Tako nacionalizam pojednostavnjuje oblike života. Pojednostavnjuje ih i oplemenjuje. Stvara jasnu i čistu situaciju prvodeći oštro lučenje zdravih i narodu koristnih od onih, što razaraju i donose štetu. Nacionalizam pita samo za djela i po njima sudi. Pita, koliko se i kako radilo za narod i ne priznaje rodoljublje ni zasluge nikome, tko nije mogao svojim radom zasvjedočiti ljubav prema narodu. Radom, u kojemu se gubi vlastito ja, a ostaju samo probitci zajednice.

Istina, rad je to, koji može uroditi vješalima i grobljima, ali vrieme takvima daje pravo! Ono je i hrvatskim nacionalistima dalo pravo. Nisu se, doista ostvarili politički snovi nagodbenjaka, koalicionaša i sporazumaša, nego oni Ante Starčevića, Eugena Kvaternika i Ante Pavelića. Snovi onih, koji su životom i djelom stajali iza svojih rieči, koji nisu sa strane promatrali borbu, nego su bili u njoj, stavljajući na kocku za njezin sretan izhod - same sebe ...

Borba za Hrvatsku, za njezinu slobodu i državnu samostalnost, nije dovršena, štaviše, ona možda još nije ni u svojoj kritičnoj fazi. Sporedno je uostalom, na kojemu smo stajalištu svojega golgotskog puta. Glavno je, da smo se na nj odlučili i da smo pripravni podnieti i razpeće, jer tako se, samo tako, osigurava Uzkrs.

Hrvatska je Država velika i skupocjena stvarnost, za koju je sreća živjeti i čast umrieti. Ovo je temeljna zasada našeg nacionalizma, od koje ne odstupamo. To je *credo*, kojega hrvatski narod nepokolebljivo izpovieda po najboljim svojim sinovima, koji čestito i plodonosno za nj žive, a junački umiru. U njima je jamstvo, obrana i budućnost Hrvatske.

Neka sumnjaju skeptici, neka se rugaju zluradi. Neka primaju izdajice svoje srebrenike. Hrvatska ih, jedne i druge i treće, prezire i odbacuje. Ona je jača od njih, jer je na strani dobra i pravde, a na toj je strani i Bog. Ona će pobiediti, jer je svojim prsima štite sinovi pobjede. Prsi junaka, goli životi predanih boraca nepropustni su i neprobojni bedemi.

Evo, što je hrvatski nacionalizam. Djelo. Uviek i svuda djelo. Borba i obrana. Junačtvo i žrtva. Matija Gubec, Nikola šubić Zrinjski, Stipe Javor i još stotine i tisuće njima sličnih - to je hrvatski nacionalizam. Utjelovljenje onoga, što sav narod misli, želi i hoće. Viđenje, realno viđenje i jamstvo boljih dana. Ništa abstraktno, ništa izvještačeno, umjetno, doneseno i uciepljeno izvana. Naše, samo naše.

Naš nacionalizam je misao naših veleumova, kap krvi naših srdaca, dah naše hrvatske duše, djelo naše volje, naše borbe - i naše pobjede!